

L'EFÍMERA GLÒRIA D'EUSEBI MOLERA

Lluís Orriols i Monset

LA RESISTÈNCIA

L'efímera glòria d'Eusebi Molera
Lluís Orriols i Monset

Títol: *L'efímera glòria d'Eusebi Molera*.

Lluís Orriols i Monset.

Publicat per LA RESISTÈNCIA.

laresistencia.cat / info@laresistencia.cat

Creative Commons · Reconeixement · No Comercial · Sense Obra Derivada 4.0 Internacional
([CC BY-NC-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)).

D'aquesta edició, 2018, *La Resistència*.

La Botànica és una ciència que presenta una copiosa i variada simbologia. A més del món de les flors i el seu proverbial llenguatge la vegetació ens mostra una gran diversitat d'al·legories. En català, del salze de branques esllanguides (*Salix babylonica*) en diem desmai. Ben segur que cap arbre no té un nom més escaient.

Tot ell evoca la idea del defalliment i la malenconia. El llanguiment del brancatge ofereix una visió lírica que aviva la inspiració dels poetes. És prou significatiu que entre els anys 1867 i 1869 en una fontinyola coneguda per la Font del Desmai s'hi apleguessin un grup de membres del Cercle Literari de Vic constituïts en un Esbart que havia de ser el nucli promotor de la Renaixença. La colla de joves escriptors la formaven Jacint Verdaguer, Jaume Collell, Josep Serra i Campdela-creu, els tres germans Mas-Ferrer, Martí Genís, Josep Salarich, etc.

El paratge el presidia un desmai llagrimer, l'arbre que a València, amb molt bon lluc, anomenen «ploraor» i que Verdaguer recordava en els Jocs Florals de 1873:

«M'estic sota un desmai, plora que plora.»

A la Font del Desmai, juntament amb els poetes, hom hi podia veure un xicot prudent i discret que es delia per ser un més de la colla, mal que fos només per escoltar les líriques peroracions dels companys.

El noi es deia Eusebi Molera i la veneració que sentia per Verdaguer ja li venia del temps que havien coincidit al seminari de Vic. Per bé que la rima no era el seu fort, l'admiració pel poeta fou constant i duradora. Més inclinat a les disciplines tècniques que a la Filosofia i la Teologia, Molera decidí canviar d'estudis i als catorze anys anà a Barcelona per ampliar coneixements. Cal aclarir que en aquell temps l'ingrés al seminari no pressuposava la continuació de la carrera eclesiàstica. Era una oportunitat per estudiar unes disciplines que en altres centres no s'ensenyaven.

Eusebi Molera havia nascut a Vic l'any 1847 en el si d'una família molt arrelada a la ciutat. El metge i astròleg vigatà Gaspar Molera va escriure sobre el cometa aparegut el 1532 i l'any següent publicava el *Pronòstich per l'any MDXXXIII e durarà en part fins cerca de l'any MDXXXVI...*, vaticini que fou molt celebrat.

El 1579 exercia la medecina Salvador Molera. El cognom figura en la llista de consellers de la ciutat i es repeteix des del segle XV fins el XVII en què un Joan Molera ocupà el càrrec de sotsveguer durant el trienni 1623-1626.

Eusebi era fill del general Molera, el defensor de Puigcerdà de l'atac carlista durant la segona guerra entre els isabelins o liberals i els partidaris de Don Carles.

Per complaure el seu pare Eusebi accedí a preparar-se per ingressar a l'Acadèmia d'Enginyers Militars de Madrid, per bé que hauria preferit l'enginyeria civil.

Abans de donar el pas transcendent al sovint anava a Vic i mantenia llargues converses amb el seu amic Verdaguer a qui acompanyava camí de Can Tona, la masia de Sant Martí de Riudeperes on el poeta vivia i feia de preceptor dels nois de la casa. En una d'aquelles passejades Verdaguer li confià el projecte de *L'Atlàntida* i la magnificència del tema entusiasma Molera i l'encoratja per a portar-lo a terme.

El 1870 va ser un any decisiu per ambdós amics. Verdaguer cantava missa i es convertia en mossèn Cinto i el 20 d'octubre Molera deixava Vic per traslladar-se a Madrid. El seu pare, gran amic del general Prim, havia escrit al militar recomanant-lo i allà cursà a desgrat la carrera, per bé que l'acabà amb el grau de tinent del Cos d'Enginyers.

A l'Acadèmia conegué Joan Cebrian amb qui va fer bona amistat des del dia que ingressaren junts. Cebrian havia nascut a Madrid l'any 1848 de mare catalana i passà els seus primers anys a Barcelona, on estudià en diversos instituts. Igual que Eusebi tenia inquietuds intel·lectuals i quan el seu amic li explicà els projectes literaris de Verdaguer, insistí que el volia conèixer i Molera no sols el complagué sinó que el presentà a tots els companys de l'Esbart de Vic.

Com si l'acompliment d'aquell desig els unís encara més, decidiren emprendre junts la volada sense saber ben bé on recalarien. Era segur però que la destinació no podia ser altra que Amèrica.

Des de París enviaren a Verdaguer alguns llibres que els havia encarregat i que necessitava per a documentar-se. Un d'aquells volums

encara avui el conserva la Biblioteca de Catalunya procedent de la llibreria particular del poeta. El títol és extens i absolutament descriptiu: *Essai sur les Isles Fortunées et l'antique Atlantide, ou Procès de l'histoire générale de l'Archipel des Canaries*. L'autor és Bory de Saint-Vincent i com a referència de publicació figura «Paris 1802».

L'exemplar anava dedicat

«Al futur autor de “L'Atlàntida” com a prova de que a morts y á allunts, encara hi ha amichs.»

Signaven Eusebi Molera i Joan Cebrian.

L'endrega té un punt de raresa lingüística que no m'aventuro a desxifrar.

Si reprenem el rastre dels viatgers ens portarà a Nova York. Allà passaren un any corpresos enmig d'una ciutat desconcertant per la seva frenètica puixança. Fins arribar a la conclusió que en aquell guirigall els seria difícil obrir-se pas i tirar endavant.

L'esperit aventurer els decidí a emprendre la llarga travessia que anava del nord-est dels Estats Units fins el sud-oest per acabar instal·lant-se a San Francisco. L'haver escollit la distància més llarga no era el resultat d'un rampell irreflexiu. Deliberaren profundament comparant les possibilitats que els oferien ambdues ciutats. A Nova York tot els era estrany. Era ja una població amb més de dos-cents anys d'història que l'any 1625 havien ocupat els holandesos posant-li el nom de Nova Amsterdam. I quan la cediren a Anglaterra l'any 1664 la influència saxona s'imposà de manera definitiva.

Per contra, ells s'atrevien a somniar que a San Francisco podrien ser protagonistes de la història car la ciutat estava donant els seus primers passos. No feia encara cent anys que el missioner mallorquí Juníper Serra fundà, entre altres missions franciscanes la de Sant Francesc. Era l'any 1776 i aquella instauració va ser l'origen d'una ciutat que creixia espectacularment. El 1848 només tenia 500 habitants i dos anys després 25.000. Molera i Cebrian la trobaren poblada per uns 80.000 habitants.

Els enorgullia pensar que el primer governador de Califòrnia havia sigut el català Gaspar de Portolà. A San Francisco tot els deia que

la història, com aquell que diu, era cosa d'abans d'ahir. Tan sols feia una cinquantena d'anys que els mexicans prengueren la regió i els nord-americans l'ocuparen el 1846. Allò els permetia veure's incorporats als peoners que maldaven per la prosperitat d'una població que els era molt més familiar que la babèlica Nova York.

Molera considerava sant Francesc d'Assís una mica seu. Verdager li havia parlat del «Cantico di Frate Sole», màxima expressió de l'essència lírica del sant. Amb l'amic poeta sovint visitaven una capelleta dedicada al «*poverel-lo*». Una llegenda deia que en aquell lloc «sant Francesc s'hi moria» i amb aquest títol Verdager compongué una inspirada poesia. Evocacions i remembrances, però també realitats més tangibles contribuïren a una ràpida adaptació.

Aviat trobaren feina de dibuixant projectista i el seu bon fer els obrí altres portes. El govern els encomanà l'examen i estudi de la roca submarina de Blossom, destruïda el maig d'aquell mateix any. Les conclusions presentades foren tan ben rebudes que el ministre d'Hisenda nomenà Molera segon enginyer del districte XII dels fars dels Estats Units i Cebrian s'incorporà al Cos d'Enginyers que fixava la ruta del ferrocarril transatlàntic del Nord del Pacífic.

Molera, després d'un breu pas pel departament de millora de ports i rius, es dedicà plenament als fars marítims. La guerra civil havia interromput les obres públiques i tot era per fer. Amb gran entusiasme edificà farells a tota la costa del Pacífic i així mateix establí el servei de sirenes acústiques per a prevenir i defensar els vaixells immersos en les boires tan freqüents en aquell paratge. L'èxit el portà a organitzar el districte XIII que comprenia les costes d'Oregon i el territori de Washington per tornar més tard a ocupar-se novament del districte XII, que abraçava la costa de Califòrnia en una extensió de nou-centes milles. Algunes de les millores que introduí i altres que proposà li valgueren elogis de la Societat d'Enginyers de Califòrnia i l'aprovació del professor Joseph Henry, president de la Junta de Fars de l'Institut Smithsonian, considerat el científic més prestigiós dels Estats Units.

El 1873 fou designat membre de l'Acadèmia de Ciències de Califòrnia, lloc que ocupà fins el 1875 quan dimití del càrrec oficial. El cap del departament li escriví una carta lamentant la decisió adoptada i reconeixent que el seu servei havia sigut molt profitós

Un cop deslligats de tot compromís, els dos amics obriren oficina pròpia per a desenvolupar els seus projectes i negocis. Al mateix temps fundaren la biblioteca més gran de la ciutat, considerada una de les més interessants del país tal com afirmava *The Privat Libraries of California*, de F. Haines Approngi.

Molera ocupà la presidència de la Societat Tecnològica, la d'Astronomia i la d'Enginyers Civils, però la plena dedicació al món de la tècnica no li impedia manifestar la seva faceta humanista, que procurava mostrar sempre que podia. Assolí fama d'excel·lent conferenciant quan dissertà sobre la marina catalana en l'època de l'expedició a Orient i senti un noble orgull parlant als oients del Consolat de Mar, del qual ignoraven l'existència.

En una altra conferència glossà l'obra de Miquel Servet demostrant els seus extensos coneixements i erudició.

Juntament amb Joan Cebrian dissenyà els plànols de l'església espanyola de San Francisco i construïren el basament.

L'any 1876 Eusebi Molera, enyoradís de la seva terra, va fer-hi un viatge deixant en mans del seu soci les invencions que tenien endegades, ço és, un aparell acústic molt semblant al megàfon d'Edison, un barògraf i, sobretot, l'estudi de la divisió de la llum que tenien molt avançat i en el qual havien posat grans esperances.

Com a bon vigatà combinà el viatge per poder assistir a les festes anyals en honor de sant Miquel dels Sants, patró de la ciutat, acabades les quals va escriure al director de *La Llumanera de Nova York* la carta que em plau reproduir.

Abans, però, cal donar una breu notícia d'aquella publicació mensual que els catalans residents a Nova York imprimien amb acurada tipografia. Il·lustraven les seves pàgines dibuixants tan prestigiosos com Felip Cusachs i Apelles Mestres. La vida cultural catalana hi

era reflectida puntualment i les cròniques de Serafí Pitarra informaven els lectors de les novetats teatrals que es produïen a Barcelona.

El director era Artur Cuyàs i a ell adreçà Molera la seva carta amb data 12 de juliol del 1876, signant-la amb un modest i anònim «*L'Ausetà*». Deia així:

«Apreciat amich: Lo desitx de respirar l'ayre de l'aymada Pàtria y l'afany de veurer altre vegada aquestos llochs, ahont corregueren lleugers los dias de ma infanteza, m'han portat a aquesta antigua ciutat, despres de molt llarga ausencia. He recorregut sos carrers, sa afamada plassa; he assistit a sos temples; he admirat los artistichs claustres de la Seu y de Sant Domingo; he visitat la biblioteca y las salas del Circol literari, y he contemplat los camps y las hortas de sa fèrtil y hermosa plana. Tot m'ha presentat recorts de dies més felissos; tot m'ha semblat somriure: pero, al mateix temps, un sentiment de tristesa m'ha oprimít lo cor... He trovat ciutat, temples y camps; mes hi mancan los que'm donaren la vida, hi mancan los germans. ¡Tots reposan baix la freda llosa del sepulcre! No obstant, aquesta tristesa s'ha per moments dissipada al bullici de las festas, que en eixos dias s'han fetas, per a honrar al gloriós Patrici, Sant Miquel dels Sants, y per a celebrar lo primer aniversari de la inauguració del ferrocarril; celebració que no pogué efectuar-se l'any passat a causa de la guerra, felisment acabada.» (Després de detallar el programa de les festes, Molera ressenya llargament la distribució de premis del Certamen del Circol literari, «la part de las festas per a mi més interessant»). Firma: *L'Ausetà*.

Pocs comentaris podem fer a uns sentiments tan ben expressats. Amb aquesta carta Molera personifica molt bé el proverbial català enyoradís. Allò era el que ell recordava sovint des de Califòrnia.

Vet aquí com un home que a l'altra banda de món havia assolit prestigi i fama en ambients de la més alta tecnologia, retrobava vells

amics els quals, a manca de familiars, eren el consol de la seva orfenesa. Qui havia viatjat per Nord-amèrica creuant extenses terres ermes, selves inhòspites, majestuoses muntanyes i cabalosos rius, s'emocionava en contemplar «los camps y las hortas de sa fèrtil y hermosa plana» i se li negaven els ulls.

Aquells dies tornava a la infantesa i es barrejava amb l'enfervorida multitud participant, mal que fos com a espectador, en les més puerils manifestacions de folgança.

L'esment que fa del ferrocarril denota l'orgull que Molera sentia en comprovar que a la seva terra també hi arribava el progrés. Era un missatge subliminal dirigit als lectors de *La Llumanera*, uns catalans cada dia més americanitzats, infatuats i pretensiosos que llegien amb arrogant satisfacció notes com aquesta:

«Aqui en los Estados Unidos, hont se fa la estación telegráfica d'un poble abans de fer las casas, ens sembra increíble que no hi haja telégrafo en puntos com Vich, Igualada y Vilafranca.»

A banda d'ínfules com aquesta, més infantil que malintencionada, la publicació demostrava preocupacions intel·lectuals i lingüístiques expressades amb la reproducció a primera plana d'una sinopsi de *L'Atlàntida* en el número del mes de setembre de 1877, just quan el poema guanyà els Jocs Florals d'aquell any.

Així mateix, formulaven la petició d'una Acadèmia de la Llengua Catalana que resolgués els problemes d'ortografia o de *sintaxis* (sic) que sorgien en el seu català ultramarí. Què calia escriure, «ècsit» o «èxit»? Els redactors de *La Llumanera* escrivien «ecsemplar» i «reflecsió» i traduïen «seco hermós» per «bello sexo».

En el número 51 corresponent al juliol de 1879 *La Llumanera* comentà les investigacions d'Eusebi Molera i Joan Cebrian en un article titulat

«PER TOT ARREU

Sí, per tot arreu hi ha catalans que procuran ab son talent, ab sa laboriositat y ab son esperit d'empresa deixar ben posat lo nom de Catalunya.

Los periodichs de California, y molt especialment lo *Scientific Press Supplement* y *The Engineer of the Pacific* s'ocupan en sos darrers numeros de alguns treballs científichs y de varias invencions útils, dels nostres paisans E.J. Molera y J.C. Cebrian, distingits enginyers establerts a San Francisco de California.

No solament han inventat eixos senyors una bomba pera minas que serveix al mateix temps de ventilador, y unas maquinas ab pistons elastichs pera forsa motris de gas, invencions abduas de que fan grans elogis los periodichs de California y de que nosaltres ens ocuparem ab deteniment un altre dia, sino que además han donat mostra dels seus grans coneixements científichs y de la seva incansable activitat ab unas dissertacions que llegiren en la Academia de Ciencias de California, lo 21 d'Abril passat, sobre la divisibilitat pràctica de la llum elèctrica, explicant un sistema de divisió òptica de la seva invenció, que asseguran dona resultats molt superiors als obtinguts fins ara per Brush, Edison, Jablochhoff y Wendermann.

Los senyors Molera y Cebrian son además los autors dels planos de la iglesia espanyola que s'está edificant en San Francisco. Ens plau consignar fets consemblants que honran a fills de Catalunya.»

THE ENGINEER of the PACIFIC

A MONTHLY JOURNAL
OF
ENGINEERING, MINING AND MECHANICAL ARTS AND SCIENCES.

VOL. II.

SAN FRANCISCO, JUNE 30, 1879.

No 6.

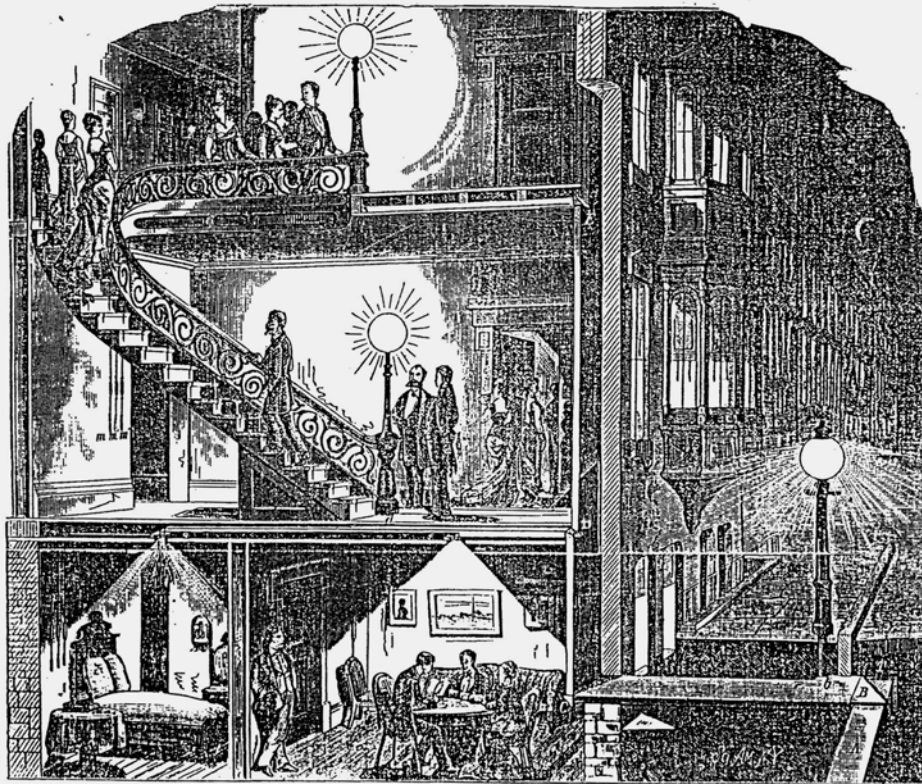
Molera & Cebrian's Optical System of Electric Lighting.

The tentative stage of electric lighting has nearly passed away. The fact of its having superseded gaslight in a number of instances and for various purposes shows that the advantages of the electric light are economical as well as of other kinds.

It is well known that electric light is cheap whenever

produced in a powerful focus, and that it becomes dearer as it is generated in smaller amounts. Practice has shown that the limit of dynamo-electric machines to generate weak currents, so as to produce, economically, small, independent, electric lights, is for lights of about one thousand candles. The systems of lighting, using a weak current for each light, are, therefore, not applicable to household uses on account of the too great intensity of the light produced. On the other hand, those systems of lighting, in which a current is divided so as to produce

smaller currents and lights, are found to be exceedingly wasteful, their percentage of wastefulness greatly increasing with the number of sub-currents or lights, all of which is a natural consequence of well known electrical, thermal and optical laws. In order to decrease that waste in these systems they must use comparatively weak currents, and even thus the waste is over 85 per cent. of the current developed. Consequently, the two different kinds of electric illumination heretofore proposed must of necessity use weak currents of electricity, that is to say, they

Molera & Cebrian's Optical System of Electric Lighting.

L'entusiasme dels catalans de Nova York creixia a mesura que rebien notícies dels avenços científics dels seus compatriotes. I era tanta la vehemència amb què l'expressaven que queien sovint en la desmesura.

L'exemplar del mes de setembre esclatava amb afirmacions ditiràmiques anunciades amb els caràcters d'impremta més detonants i aplicaven crosses tipogràfiques que sostenien la gran nova.

!! Important descobriment !!

DIVISIÓ PRÀCTICA DE LA LLUM ELÈCTRICA.

¡ EDISON ECLIPSAT !

LO GRAN PROBLEMA RESOLT PER DOS CATALANS.

MOLERA I CEBRIAN.

Ab lo cor ple de satisfacció y d'entusiasme anunciem avuy als nostres lectors lo triunfo qu'han obtingut dos paysans nostres en lo terrenç de la ciencia. La divisió de la llum elèctrica es ja un fet practich, y la solució del problema es deguda a dos catalans, los Srs. Molera y Cebrian, enginyers residents a San Francisco de California. Mentres lo famós Edison està estudiant encara la manera de dividir la corrent elèctrica, ells, més practichs y més científichs, han resolt la manera de dividir la mateixa llum, y agafant los raigs de llum elèctrica els divideixen, els encaixonan y els envian en totas direccions, convertint una sola llum en cinquanta, en cent, en totas las que s'vullan.

Los Srs. Molera y Cebrian han obtingut privilegi d'invenció dels governs dels Estats Units y d'Inglaterra, y lo seu sistema es objecte de llarchs articles y merescuts elogis en la premsa científica d'aquet pays, y està ocupant l'atenció dels sabis aquí y en Europa.

Lo periòdich *Scientific American*, que es autoritat en tot lo que ab las ciencias fisicas y mecànicas se relaciona, dona per resolt lo problema de la divisió pràctica de la llum elèctrica, y en la revista que fa del progres científich del mon en lo primer semestre de 1879, diu lo següent:

"La excitació que fa sis mesos causà la qüestió de la llum elèctrica s'es esmortuhida, sense veure realizadas las promesas que's feren allavors, y lo públich escolta avuy ab indiferencia la asserció de Mr. Edison de quevla seva última làmpara funciona perfectament. Lo mon espera ab paciència a veure lo que resultarà. Després de tot es possible que 'la llum del esdevenir' que fa anys indicà lo *Scientific American* y que acaban de posar en

sia la solució final del

glòria que li toca.

zat introduït dins una bombeta de vidre totalment desproveïda

d'aire. Quedava per resoldre la distribució del corrent lumínic que permetés una més dilatada expansió. La solució podia ser l'invent de Molera i Cebrian i aquesta possibilitat revolucionava el món científic.

Fins i tot el *Fortschritt der Zeit*, l'òrgan de la colònia alemanya de Nova York se'n feia ressò.

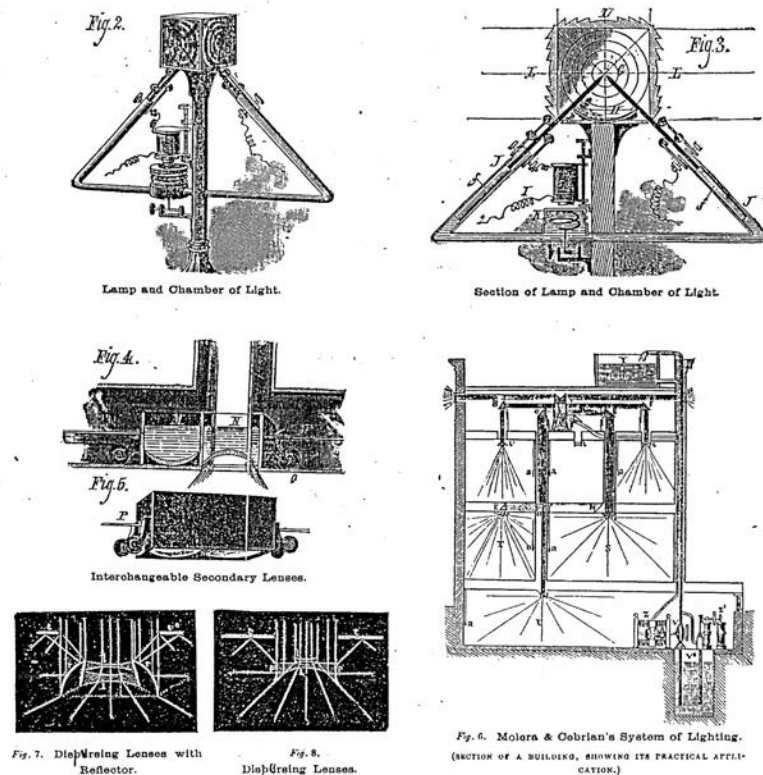
L'enrenou el provocà la lectura de la Memòria explicativa de l'invent en sessió convocada el 21 d'abril de 1879 per l'Acadèmia de Ciències de Califòrnia.

Es tractava de posar en coneixement de l'Acadèmia el sistema Molera-Cebrian de divisió i distribució econòmica de la llum. Els darrers anys l'aparició de la llum elèctrica havia creat una gran expectació. La seva superioritat per damunt de qualsevol altra il·luminació era evident. Examinada en l'espectroscopi, aquella llum era com la del sol. No produïa alteració en el color natural dels objectes; era suau, blanca i brillant. Per contra, la llum del gas presentava una tonalitat fosca i groguenca, feria la vista i canviava la intensitat dels colors. Tothom sabia que el calor emès pels becs encesos del gas era perjudicial per a la salut. A més, la llum elèctrica no necessitava aire per alimentar-se com el gas, el qual viciava i corrompia l'atmosfera en consumir l'oxigen i expel·lia els productes impurs de la combustió, amb dosis d'àcid sulfúric i àcid sulfurós. La llum elèctrica era inodora mentre que la peculiar fetidesa del gas era molt desagradable i fins i tot insana. A

l'inrevés del gas la llum elèctrica no podia provocar explosions i el seu manteniment era molt més econòmic.

Sobre aquest punt Molera i Cebrian presentaren comparacions molt ben argumentades i un cop establertes les evidents diferències, admeteren que tots els grans avantatges de l'electricitat topaven sempre amb la gran dificultat de manejar-la i aplicar-la a la pràctica un cop produïda

La solució proposada consistia en la divisió per mitjans òptics. Servint-se de la llum més poderosa que tenien a l'abast la col·lacaven en una càmera o caixa closa que denominaven «Càmera de la llum». Les parets o cares de la caixa eren lents condensadores, una combinació de lents posades de manera que concentraven la llum en un conjunt de raig paral·lels. Així distribuïda, la ratxa de llum es dividia en varis raigs equidistants sense perdre intensitat. Enfront de cadascun dels costats o cares de la «càmera de llum» es col·locava una caixa o canonada que contenia les ratxes principals i s'instal·lava als carrers que hom volia il·luminar. A cada banda de carrer es ramificaven en una canonada més petita. En la juntura de les conduccions col·locaven un reflector amb la missió de desviar en direcció al carrer lateral la quantitat de llum desitjada. El sistema permetia arribar a tots els carrers de la ciutat mitjançant un conjunt de canonades que es ramificaven fins a subministrar fluid a faroles i edificis posant en les interseccions reflectors del tamany adequat segons la quantitat de llum que cada servei precisés. Amb aquell sistema la llum podia arribar als pisos a través del sostre i les parets, de manera que cada habitació disposava dels llums que feien falta. Però com que la llum entrava formant un feix de raigs paral·lels, en cadascuna de les sortides posaven una lent difusora que subministrava la llum amb la intensitat necessària.

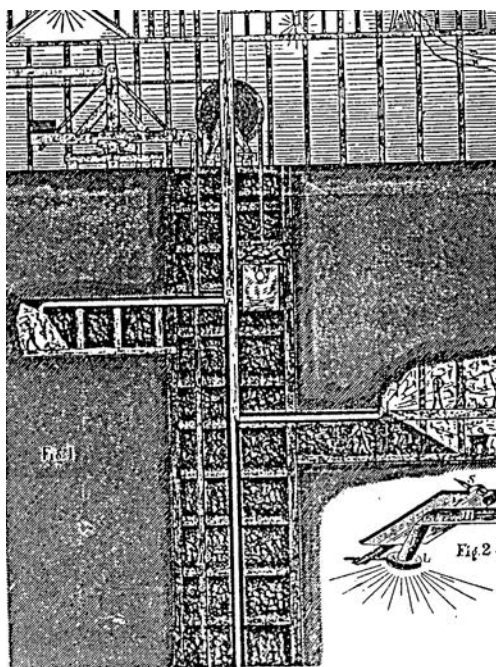

Seguidament, Molera i Cebrian feren un examen de la llum des de tres aspectes: primer, la seva intensitat; segon, la seva forma i, tercer, les seves propietats químiques i físiques. L'anàlisi ocupà bona part de la dissertació prolongada amb comparacions entre el seu sistema i els procediments elèctrics presentats per altres investigadors.

Com a resum afirmaren que els trets principals del seu sistema eren: primer, que la despesa dels usuaris dels aparells d'enllumenat era inferior a la del gas; segon, que el capital invertit en les obres d'enllumenament era així mateix inferior al que calia dedicar al sistema per gas; tercer, que la producció de la llum elèctrica seria equivalent a una petita fracció del cost de producció de la llum de gas, i, quart, que les pèrdues en la distribució sempre serien inferiors que les ocasionades en la conducció del gas.

Quedava doncs ben clar que el sistema que ells presentaven podia adaptar-se a tota mena d'enllumenats. Igual podia aplicar-se a tota una ciutat, per molt especial i complicada que fos la seva situació, que a un sol edifici o a tot un barri.

Recomanaven la instal·lació a les mines, sense cap temor d'explosió, augment de la temperatura ni corrupció de l'aire. Amb l'avantatge de poder projectar el raig de llum al punt exacte on es treballava.

MOLERA & CEBRIAN ELECTRIC LIGHTING APPLIED TO MINES

Els vaixells també es podien beneficiar del sistema que alimentaria els poderosos focus dels pals majors així com repartir la il·luminació a tots els departaments sense perill d'incendi.

Aquesta seguretat aconsellava el sistema a magatzems, fàbriques de productes químics i polvorins.

La Memòria acabava així: «Finalment és molt recomanable per molts establiments com col·legis, llibreries, hospitals i asils; factories casernes, presons i altres institucions públiques ja que a més de prevenir completament el foc té la gran avantatge que mai pot quedar interrompuda la llum de forma individual ja que tot està sota la immediata direcció d'un sol empleat inspector».

La presentació de l'invent tingué un extraordinari ressò en tot el país i les publicacions científiques més importants dedicaren pàgines senceres a la notícia. El prestigiós editor de *La Lumière Electrique*,

el comte de Moncel, va escriure elogiosament sobre la qüestió i el *Scientific American* de Nova York il·lustrava la nova manera d'il·luminar els carrers i les cases amb un gravat a primera plana que reproduïren molts periòdics interessats en el tema.

Citarem, també, el *The Popular Science Monthly*, *The Engineer of the Pacific*, *The Mining and Scientific Press*, *Forstschritt der Beit* i el *The Morning Call* de San Francisco.

No cal dir que *La Lluanera* glossava amb gran satisfacció l'acolliment que la premsa atorgava als seus paisans.

A primers de setembre Molera i Cebrian demostraren la practicabilitat del seu sistema davant d'un gran nombre de científics en l'edifici núm. 412 de Market Street de la ciutat californiana coincidint amb els primers contactes establerts amb alguns capitalistes locals per generalitzar l'ús del nou sistema d'il·luminació.

El punt culminant de la seva glòria el podem situar en la data del 20 de setembre quan el victoriós general Grant visità San Francisco com a president dels Estats Units. La rebuda va ser apoteòsica i les festes populars, els actes oficials i els banquets tingueren per colofó una magna i vistosa parada militar celebrada de nit al llarg d'un trajecte esplèndidament enllumenat gràcies a la nova tècnica.

Serà fàcil d'imaginar l'alegria dels nostres compatriotes en rebre aquesta carta:

CAMBRA DE LA JUNTA EXECUTIVA

PER A LA RECEPCIÓ DEL GENERAL GRANT

Palace Hotel, San Francisco 27 de setembre de 1879

Srs. Molera i Cebrian

Merchant's Exchange, room 40

Molt senyors meus:

Amb moltíssim gust els trameto l'agraïment d'aquesta Junta Executiva per la magnífica il·luminació de la parada amb la seva llum elèctrica la nit del dissabte 20 del corrent.

Fou una de les parts més llüïdes de la festa i va contribuir en gran manera a la comoditat i plaer de quants presenciaren la parada.

Dir que per espai d'alguns hectòmetres des del punt de partida i tot al llarg del raig lluminós era «tant com si fos de dia» no és cap exageració.

De nou els dono les gràcies de la Junta i tinc l'honor d'ésser de vostès

Respectuós servidor

A.J. Bryant

Alcalde Corregidor i President de la Junta Executiva.

A primers de l'any següent Joan Cebrian anà a Barcelona per a dirigir la col·locació de la llum elèctrica amb el nou sistema, d'acord amb el contracte signat amb una societat de financers catalans presidida per el senyor Taulina.

Els redactors de *La Llumanera* no podien dissimular la seva exultació i es permetien exposar despectives comparances:

«Mentrestant d'En Edison no s'en torna a parlar més, puig lo seu sistema ha fracassat per ara, lo qual ensenya que no s'ha de dir blat fins que sia al sach, y encara ben lligat.»

A Barcelona les noves rebudes telegràficament sobre el nou invent foren molt ben rebudes. El *Fomento de la Producción Española* li dedicà un examen extens publicat a trams en els números d'octubre

a desembre, des del 173 al 180. Signava el treball I. Paulí i l'estudi significà el dictamen que sobre la matèria se li havia encarregat. Anava precedit d'un preàmbul que no tradueixo per conservar la pompositat de l'estil de l'època:

«Hoy llevamos todavía más allá nuestra exigencia y pedimos a la electricidad la luz de que durante la noche nos priva el radiante astro. En nuestro espíritu de progreso ya no nos basta la pálida luz de una materia que se queme en el extremo de una torcida ó que convertida en cuerpo aeriforme la distribuyamos a nuestro antojo y venga a arder en un mechero apropiado, necesitamos una luz que por sus condiciones satisfaga mejor nuestras necesidades, en una palabra, que no nos haga echar de menos la presencia del Sol sobre el horizonte.»

Fent gala de la seva aguda erudició el prologuista parla del fraccionament del corrent elèctric i de l'aparició de les bugies de Jablochkoff, Will i Jamin, de la bombeta incandescent de Werdermann, Reyner, Sawyer-Man, Edison i de les modificacions de les màquines generadores d'electricitat amb l'intent d'augmentar-ne el rendiment, com la de Burgin o d'altres presentades per Lontin, Siemens, Mériter, etc., encaminades a aconseguir la multiplicació de raigs que es desitjava. Tot ho tirà per terra Mr. Preece en demostrar que la multiplicitat redueix la intensitat lumínica *«y hiere de muerte»* tots els sistemes de divisió proposats en deixar evidenciada aquella pèrdua.

L'èxit de Molera i Cebrian consistia en la divisió no del corrent sinó de la pròpia llum per medis òptics i, atesa la gran importància de l'invent, el *Fomento...* el volia donar a conèixer als seus lectors i considerava que res no seria millor que la publicació íntegra del dictamen emès pel senyor Paulí.

El treball comença repetint els intents fallits del grup de científics posats en evidència per la llei indicada per Preece del decreixement de la intensitat lluminosa.

Molera i Cebrian salvaren la dificultat fent una encertada aplicació de les lleis de la Catòptrica i de la Diòptrica i de la propagació de la llum paral·lela, únic sistema mereixedor del qualificatiu de pràctic.

L'examen crític explica amb detall el sistema òptic de les reflexions en els prismes, fa comparacions sempre avantatjoses i ressalta la immensa superioritat del nou sistema sobre els coneguts fins aquell moment.

El senyor Paulí dedica bona part del seu dictamen a l'epígraf econòmic del projecte, ja que el pressupost de despeses és el que més pot interessar als inversors. Passarem per alt pàgines senceres de càlculs, fórmules, estimacions i escandalls, tan ben arranjats que indefectiblement desemboquen en conclusions decididament optimistes. L'autor, contagiats del propi entusiasme, escriu:

«Nos conduce también al "desideratum" de ver iluminada "instantáneamente" una ciudad, y no pasaran desapercibidas a los señores consultantes las ventajas que esto reporta; una de ellas la de reducir, si no evitar, el personal numeroso de faroleros.»

En l'única cosa que Paulí no està d'acord és en que les canonades de conducció que proposen els inventors siguin de menys cost que les de l'enllumenat per gas. Ell mateix, però, treu importància al fet adduint que en cas d'implantar-se el procediment caldria fer unes instal·lacions que si bé serien un xic més costoses, la societat explotadora aviat amortitzaria la diferència en beneficiar-se de molts altres avantatges.

El final és un exemple de la retòrica memorialista de l'època.

«Una observación de algún interés para terminar. Las máquinas magneto-eléctricas que durante la noche servirían para producir la luz, podrían utilizarse de día ya para prestar fuerza por medio de cables a pequeñas industrias, ya para ceder corriente a los talleres de galvanoplastia, ya para poner en actividad las campanillas y cuadros indicadores de la telegrafía doméstica.

»En fin, el que suscribe cree de verdadera utilidad el sistema catadióptrico de división y subdivisión de la luz eléctrica de los señores Molera y Cebrian, y no vacila en augurar pingües beneficios a la empresa que lo plantee. ¡Ojalá llegue esta su imparcial opinión a ser causa de que Barcelona acoja y ponga en práctica el invento de tan distinguidos ingenieros catalanes!»

Joan Cebrian i la seva esposa havien sortit de Nova York el 23 de desembre i abans d'anar a Barcelona Cebrian gestionà l'adquisició de les lents i els prismes que necessitava per fer les primeres demostracions i contactà amb diverses empreses d'Anglaterra, França i Alemanya. A França la premsa ja havia propagat l'invent i tant a París com abans a Londres comprovà l'interès que existia tan en el món científic com en el financer.

Mentrestant, Molera, des de San Francisco, activava per tota la Unió la formació de societats i es disposava a rebre proposicions de la més variada procedència.

Sorprenentment el primer número de l'any 1880 de *La Llumanera* tractava la qüestió del sistema Molera-Cebrian en un to de rara ambigüitat. Una notícia aparentment sense importància informava:

«Havem tingut lo gust d'abassar el nostre estimat amich y condeixeble, lo distingit enginyer En Joseph Tintorer i Giberga, que ha vingut als Estats Units pera negocis relacionats ab la seva professió. La American Society of Civil Engineers ha ofert an En Tintorer lo títol de membre corresponent de la mateixa en Barcelona. Lo felicitem per aquesta distinció.»

El cas és que, sense més espera, el director de *La Llumanera* i el senyor Tintorer anaren a Menlo Park, la residència de Tomàs Edison, acompanyats de l'artista Felip Cusachs que, per compte del *Daily Graphic* tenia la missió de prendre alguns apunts que plasmesin la visita. Una de les conclusions a què arribaren era que Edison havia trobat la manera de subdividir el corrent elèctric.

En el número de febrer intentaren atenuar els efectes de la notícia qui sap si en compliment d'una consigna rebuda de sotamà.

«En nostre concepte lo sistema Edison és impracticable i ell mateix ho ha reconegut així, confessant que no està completament satisfet del resultat.»

L'atenta lectura de les notícies que anava publicant *La Llumanera* és un termòmetre fidel que permet intuir una estranya i encara avui inexplicable evolució de criteris.

Abril 1880. Núm. 60 - Pàgina 7:

«En lo vapor *Scythia*, que surtirà lo 7 d'abril pera Liverpool s'embarcarà lo nostre estimat condeixeble En Joseph Tintorer i Giberga, reputat enginyer civil de retorn cap a Barcelona després d'haver recorregut moltíssimes ciutats y pobles dels Estats Units, hont ha pogut examinar los grans avensos fets en la industria y sobretot en la part mecànica, y prendre nota de moltes invencions y útilíssims aparatos. Lo que més l'ha admirat és lo esperit d'empresa y lo atreviment d'aquestos yankees que saben vencer los obstacles més poderosos que s'els hi posan devant.»

En arribar Tintorer a Barcelona trobà constituïda una comissió destinada a activar els treballs de l'Associació per la Il·luminació Elèctrica. A més del promotor senyor Taulina, la formaven Nemesi Rouzart, Francesc Planas, Cristòfol Juandó, Josep de Sentmenat, Genar Fagell i Evarist Alamar. Representava els inventors el senyor Cervera. Ja havien començat les obres de canalització a la fàbrica dels Germans Batlló i l'operació servia igualment per acanalar un tros del carrer d'Urgell. Era imminent el muntatge de la màquina Gramme i solament restaria esperar rebre els prismes que es fabricaven a París per a posar en funcionament el nou sistema d'enllumenat.

A San Francisco Eusebi Molera es neguitejava. Una burocràcia obstaculitzadora retardava o interrompia plans i projectes sense donar explicacions raonables. Ja quan el maig del 1878 sol·licitaren privilegi d'invenió no els fou concedit fins al cap d'un any al·legant que un altre inventor pretenia una concessió semblant.

Les notícies que rebia de Barcelona eren bones, però entre línies sospitava l'existència d'algunes dificultats. A milers de quilòmetres lluny de Catalunya, Molera tenia una sensació de soledat, d'aïllament, gairebé d'abandó com en tots aquells anys no havia tingut. Al seu entorn captava una rara atmosfera, com si tot s'anés paralitzant. Els diaris ja no parlaven del seu invent i *La Lluçanera*, que rebia mensualment, havia entrat en un mutisme estrany.

L'exemplar del mes de setembre divulgava un

«AVIS IMPORTANT

En el número vinent publicarem un autògrafo en català del cèlebre Mr. Thomas Alva Edison, inventor del fonògrafo, qui s'ha brindat a escriure'l en la nostra llengua en reconeixement del interès que per ell se prenen los catalans.»

Uns catalans que tenim la sensibilitat a flor de pell. Qui vol guanyar la nostra voluntat sap molt bé com ho ha de fer. Quan ens toquen la fibra sentimental som tan mal·leables com la cera. Per això és fàcil imaginar el cos de redacció de *La Lluanera* tremolant d'emoció en espera de l'atenta dedicatòria del gran savi. Els mateixos que tant s'havien vanagloriat dels èxits inicials de Molera i Cebrian ara ho oblidaven tot. «Edison eclipsat!», proclamaven un any abans. A què es devia aquell canvi? Costa de creure que quatre paraules escrites en català fossin l'única causa de tant fervor.

La visita de l'enginyer Josep Tintorer a la redacció del periòdic i seguidament a Menlo Park no la podem interpretar com un simple acte de cortesia. Tintorer ambicionava entrar a l'American Society of Civil Engineers i res millor per aconseguir-ho que seguir fidelment les seves consignes. Molera i Cebrian eren uns competidors que calia descartar i la millor manera de fer-ho era silenciar-los i alhora magnificar el científic més famós del país.

La primera pàgina de *La Lluanera* del mes d'octubre de 1880 s'adornava amb un retrat d'Edison juntament amb l'esperada dedicatòria i una biografia que començava així:

«Desde que Franklin, semblant a Júpiter agafà los llamps del cel pera llansarlos asos peus, l'electricitat ha fet dels Estats Units lo seu reialme (...). Edison és, sense disputa, una de les figuras principals d'aquest segle, y, per més que digan sos detractors, la posteritat pronunciarà son nom amb lo mateix respecte que los d'Arquimedes, Galileu, Newton, Wats y altres genis de la ciència.»

I vet aquí com els antics detractors

«no han parat fins aconseguir que aquest home fenomenal ficsés la seva atenció en lo renaixement del poble català y li rendís un petit tribut, escrivint en la nostra llengua l'autògrafo que avui reproduhim y que, encara que sia breu, no dubtem que tindrà gran valor pera los lectors de *La Llumanera* a qui està dedicat.»

Salut als lectors de *La Llumanera*.

Thomas A Edison

Com ens recorda tot això el miserable plat de lleties de què ens parla la Bíblia!

Els poders ocults que movien els fils de les altes finances ho havien maquinat tot molt bé. Molera i Cebrian eren dos intrusos vinguts d'un país desconegut que havien gosat anticipar-se a una glòria ianqui. La superioritat del Nord industrial i poderós sobre el Sud endarrerit — que acabava de sofrir la guerra de Secessió—, es posava de manifest amb actuacions tan arbitràries com aquella, per bé que Califòrnia s'havia mantingut al marge de la confrontació.

Un enginyer vigatà amic de poetes que alhora exercia brillantment la seva professió, fundava biblioteques i edificava esglésies,

sense altre suport que el propi treball, no podia competir amb un món dominat per unes forces mogudes pel lucre i l'ambició.

I si l'evidència demostrà a Molera que finalment Edison havia superat el seu sistema, el suposem prou honrat per admetre la realitat. Ben segur, però, que allò que més li dolia enmig de l'aflicció era el comportament mesquí dels compatriotes de Nova York.

L'oblit era absolut i la llagoteria vers Edison era tan repulsiva com ridícula.

La Llumanera anuncià que el científic abandonava Menlo Park i s'instal·lava a la Cinquena Avinguda.

Una campanya perfectament organitzada provocà el pànic en la Borsa de Nova York i les accions de les companyies de gas perderen en pocs dies el 12% del seu valor. La fama d'Edison creixia ràpidament. El 1881 s'inicià l'enllumenat públic d'alguns barris de la gran ciutat. Poc després la novetat fou presentada a la fira del Crystal Palace de Londres deixant bocabadat al mateix príncep de Gal·les.

El 1883 es beneficiaven de l'invent Boston, Xicago i Detroit. Mentrestant sorgia una forta competència interna encapçalada pel poderós industrial Westinghouse que defensava la conveniència del corrent altern en lloc del continu. Per demostrar la perillositat de l'altern,

Edison feia electrocutar gossos i gats a la vista del públic sotmetent-los a una petita descàrrega.

L'any 1889, acompanyat de Mina, la seva segona esposa —que llavors tenia vint-i-dos anys—, recorregué Europa amb constants aclamacions i homenatges. El president francès Carnot el nomenà comandant de la Legió d'Honor i l'invità a la llotja de l'Opera on en honor seu fou interpretat l'himne dels Estats Units. Així mateix Eiffel invità la parella a un sopar al cim de la torre metàl·lica que acabava de construir.

El triomf era clamorós i definitiu.

Eusebi Molera s'assabentava d'aquells sumptuosos esdeveniments amb més tristesa que rancúnia. A San Francisco se sentia estimat i ell corresponia dedicant a la ciutat el mateix afecte. Ho

demostrava participant activament en obres socials, culturals i benèfiques. Feia poc que havia rebut un exemplar de la primera edició de *L'Atlàntida* que Verdaguer li enviava amb una cordial dedicatòria. L'èxit de l'amic l'omplia de joia i es delectava amb la lectura del gran poema. Li agradava pensar amb íntima satisfacció que d'alguna manera ell havia contribuït a la composició d'aquella obra. En el mateix correu li arribà una sol·licitud de col·laboració a la revista barcelonina *Ciència*, en l'inici de la seva publicació. El director li escrivia en anglès i ell contestà en català agraïnt la invitació i accedint a la petició que li feien.

Un dia de l'any 1903 rebé la visita d'un xicot de 19 anys, fill d'un bon amic vigatà. Li oferí de treballar en empreses de mineria de Califòrnia, Nevada i Mèxic. El noi li ho agraí però no acceptà ja que no volia interrompre els seus estudis. El seu nom era Manuel Serra i Moret.

Els fets demostren que Molera volia mantenir els millors lligams amb la seva terra nadiua mal que se sentís molt integrat en la bigarrada societat californiana. La seva cultura i la bondat del seu tarannà li obrien les portes de les mansions més principals, on es convertia en el centre de les reunions. Els prohoms de la ciutat, considerant la seva vàlua, volgueren aprofitar els seus coneixements professionals i l'engrescaren a formar part del consistori municipal.

Molera s'hi resistí al·legant la condició d'estranger, però l'argumentació era molt feble ja que la majoria d'ells es trobaven en una situació semblant. El pragmatisme americà, però, admetia tothom qui estigués disposat a contribuir a la prosperitat del país.

L'enginyer vigatà s'havia diplomà en Arquitectura i en ésser-li oferta una regidoria entroncada amb l'urbanisme es trobà desarmat i acceptà amb no dissimulada satisfacció.

Molera recordava que quan estudiava al seminari de Vic es parlava molt d'un antic alumne anomenat Ildefons Cerdà, que hi havia cursat Llatí i Filosofia. Més tard, a Barcelona, s'assabentà que Cerdà havia estudiat la carrera d'enginyer i aquelles particularitats desvetllaren en ell una certa curiositat vers el personatge.

El viatge que Molera va fer a Catalunya l'any 1876 coincidí amb la mort d'Ildefons Cerdà. Tothom parlava del seu pla de l'Eixample de Barcelona que consistia en un nou concepte d'urbanització, els trets principals del qual eren una xarxa de carrers perpendiculars encreuats per dues diagonals.

M'arrisco a pensar que Molera tornà a Amèrica amb una còpia del projecte Cerdà a la maleta. Durant els anys que dedicà al seu invent de la divisió de la llum elèctrica el plànol restà oblidat entre altres papers.

Ara, però, des de l'Ajuntament d'una ciutat en la qual gairebé tot estava per fer, Molera sempre pensava en la Barcelona que creixia fora muralles.

A San Francisco no eren muralles el que calia superar sinó els estralls d'una terrible catàstrofe que el dia 18 d'abril de 1906 la convertí en runes. Un fortíssim terratrèmol sacsejà la ciutat i enderrocà centenars de cases provocant un paorós incendi. Hi moriren 452 persones.

L'obra de reedificació de San Francisco era d'una vastitud aclaparadora. Les autoritats consternades pel desastre reaccionaren amb determinació i valentia i encomanaren a Eusebi Molera gran part de la reconstrucció de la ciutat destruïda.

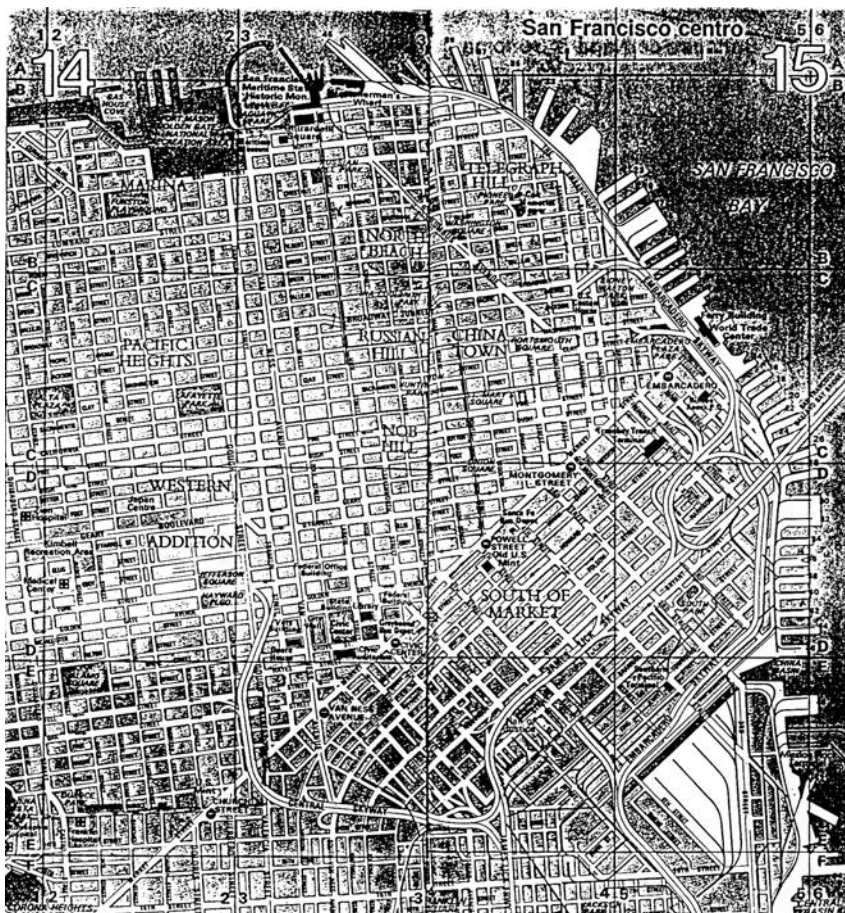
Amb el bon propòsit d'aixecar els ànims decaiguts, Molera explicà als seus conciutadans que quan ell tenia catorze anys els barcelonins patiren la desgràcia de l'incendi del Liceu i la ciutat respongué amb tal entusiasme que la reedificació del gran teatre s'efectuà en molt poc temps. Els digué que l'incendi es declarà el 9 d'abril de 1861 quan era a punt de començar la representació de l'obra programada que, per tràgica ironia, es titulava *Fortuna contra fortuna*, i al cap d'un any just, el 20 d'abril de 1862 el Liceu reconstruït aixecava novament el teló per a representar *I Puritani*, de Bellini. És clar que la comparació era desproporcionada, però amb aquell exemple Molera pretenia encoratjar-los i desvetllar generositats i col·laboracions que jutjava massa reticents i adormides. Si els barcelonins ho feien per un teatre —els deia—, no hem de fer-ho nosaltres per la nostra ciutat?

I, efectivament, l'esforç es va fer. Durant molt temps, cada any es commemorava amb un gran banquet la gestió inoblidable d'aquell Ajuntament i en l'àpat ocupava un lloc d'honor Eusebi Molera.

En aqueix punt m'atreveixo a plantejar una tesi que reconec agosarada, però crec que val la pena considerar. A l'hora de reconstruir de bell nou la ciutat de San Francisco, Molera recordà que, entaforat en algun calaix, guardava el projecte urbanístic d'Ildefons Cerdà. No es factible pensar que allò que s'estava aplicant a Barcelona podia servir de model per a traçar la disposició d'una nova ciutat?

Si contemplem un plànol de l'actual San Francisco la similitud és evident. Si Cerdà presentava una xarxa de carrers perpendiculars encreuats per dues diagonals, la conformitat se'ns mostra en l'extens encasellament trencat de biaix per la Columbus Avenue i la ja aleshores existent Market Street. I si Cerdà ideà un gran parc a l'àrea del Besòs, Molera dissenyà el Golden Gate Park on deixà la seva empremta erigint-hi un monument a Cervantes.

D'això hom podrà dir-ne que és «fer volar coloms». Potser sí. Malgrat tot, ja està dit i aquí queda.

Eusebi Molera envellia a Califòrnia, però tenia el cor i el pensament a Catalunya. A vuitanta anys gaudia de tan bona salut que no dubtà a emprendre un altre viatge a la seva terra. A primers de març del 1927 arribava a Vic i s'allotjava a l'Hotel Colon, ja que a la ciutat no li quedaven familiars directes ni gairebé amics.

Una publicació de l'època en fa aquest retrat:

«El bru del seu rostre no és pas del nostre sol però el català que parla és ben bé el de Vic. Eusebi Molera ve americanitzat només en el seu gest impecable. Té, sota la dura mirada, aquell somriure valent de l'home vencedor en l'aventura. Ara s'embolcalla en una ampla bufanda grisa; dóna el braç a una dama de companyia, anglesa forçosament i amb elegant delit va a cercar el bon sol que tant conegué en la seva Plana.»

L'estada a Vic coincidí amb la d'Eduard Toda que hi passava uns dies dedicat a treballs de recerca a l'Arxiu Episcopal. Com que s'allotjava en el mateix hotel tingueren ocasió de mantenir llargues

assentades. Toda era un personatge polifacètic. Diplomàtic adscrit al servei consular recorregué diversos països i com que Molera sempre havia tingut l'ànim viatger canviaren records i experiències. Ambdós eren posseïdors d'una vasta cultura i ben segur que passaren unes estones força agradables.

Molera, però, no havia anat a Vic per entretenir el pensament enviant-lo a córrer món. Volia aprofitar l'estada per amarar-se de vi-gatanisme. Bé és cert que es trobava un xic desorientat per la manca de referències que l'ajudessin a reviure èpoques passades. No és pas que la ciutat hagués canviat de fesomia. La seva expansió era lenta i difícil de copsar. Es trobava estrany entre els seus conciutadans que sols veien en ell un foraster que ja ben pocs identificaven. Només el recordaven una minoria de persones valetudinàries, relíquies del passat que vivien d'enyorances.

Passà aquells dies andarejant pels vells carrers de la seva adolescència. Entrava a reposar en les ombrives esglésies on la memòria olfactiva evocava sempiternes flaires de cera i encens.

Recent fundada l'Escola de Dibuix, disposà la constitució de setze premis, modest testimoni del seu pas per la ciutat.

Pensant ja en la tornada volgué proveir-se de llibres catalans que l'acompanyessin en la llarga travessia. A Vic comprà el *Montnegre* i *L'expansió catalana a la Mediterrània oriental* de Nicolau d'Olwer i confeccionà la llista dels que compraria a Barcelona abans d'anar-se'n.

Malgrat la pila d'anys que tenia no deixà la seva terra amb la malenconia del darrer comiat. De natural optimista tenia la certesa que hi tornaria, ja que la seva voluntat era venir a morir a Catalunya.

Via París embarcà a le Havre rumb a Canadà per acabar el llarg viatge a San Francisco.

M'agradaria acabar el seguiment del personatge amb notícies fidedignes dels darrers anys de la seva vida. Però en aquest punt el biògraf es troba perdut. Hom diria que San Francisco l'engolí. Com totes les principals ciutats nord-americanes la californiana vivia frenèticament a un ritme desbocat en un cosmopolitisme que sols se servia del present per a planejar el futur. La població comptava ja 300.000

habitants. L'administraven homes d'acer forjadors de l'avenir que no volien mirar enrere per a no caure en retrocs.

Després d'uns anys d'absència, Eusebi Molera era un ancià venerable que si en altre temps havia aportat a la ciutat moltes coses notables, el vertigen del progrés l'arrossegava a l'oblit. I allà morí l'any 1932. Tenia 85 anys.

A Vic un caliu somort mantenia la tèbia escalfor del seu record. Durant uns anys altres il·lustres personatges més propers i casolans han desplaçat la seva figura de la memòria vigatana. Darrerament, però, la ciutat ha insuflat aquella cendra viva per a fer resorgir de les brases la seva resplendent remembrança.

Eusebi Molera portà una vida intensa i atrafegada, cosa que no destorbà el constant record de la seva terra. Va fer moltes coses i conegué èxits i fracassos. Sempre, però, mantingué un to senyorívol i una exquisida elegància mental.

Tanmateix, la seva glòria fou efímera, però glòria a la fi.

AQUESTA EDICIÓ DE *L'ÉFÍMERA GLÒRIA D'EUSEBI MOLERA*,
DE LLUÍS ORRIOLS I MONSET,
S'HA ACABAT D'EDITAR A LA VALL D'EN BAS
EL 23 DE FEBRER DE 2018,
EL MATEIX DIA QUE, EL 1984, FOU RECUPERADA A BARCELONA
LA MÍTICA REVISTA [EL LLAMP](#).

